

rai nyelvtanulás kérdésével kapcsolatban. Pro és kontra esetleírásokat idéz a gyermekkori nyelvelsajátításnak a fonetikai, illetve tanulástechnikai képességekben megnyilvánuló előnyére, avagy közömbös voltára, támogatva így azokat, akik a korai nyelvtanulás hívei, de nem kiáltva ki azt az egyetlen járható útnak.

Jegyzet

(1) NAVRACSICS Judit: *Jó lenne egy szakértőtől megtudni, hogy melyik az igazi anyanyelv. Többnyelvűség és önazonosítás.* In: *Beszédkutatás '99.* MTA Nyelvtudományi Intézete.

NAVRACSICS Judit: *A kétnyelvű gyermek.* Corvina, Bp, 1999.

Lizakovszky Éva

Az emberi minőség esélyei

„Mihály Ottó nevelés- és iskolaelméleti munkássága szerves része oktatáspolitikai háttértevékenységének. Hivatali státuszát tekintve sohasem volt oktatáspolitikus, de nincs olyan írása, amelynek ne lett volna ingerlően eleven köze az oktatáspolitikai stratégiai kérdéseikhez.” – írja Lóránd Ferenc „Az emberi minőség esélyei” cím tanulmánykötet bevezetőjében.

Váloiban: Mihály Ottó az oktatásfejlesztő tevékenység bármely területén dolgozott is, mindig a humánus értékeket közvetítő pedagógiát képviselte. Szuverenitása néha új, esetleg az adott korban kevésbé elfogadott utakra vitte, de pedagógiai gondolatai mindig gyerekcentrikus alapokon nyugodtak.

Kötetének címe találó, hiszen rejtett üzenete: a pedagógiai hatásfolyamat két résztvevőjének (tanár-diák) olykor ambivalens viszonyához az igazi értékek felfedezése és felfedeztetése a kulcs. Ennek megvalósulása sok tényező függvénye.

A kötet tanulmányai nevelésfilozófiai alapproblémákat, a pedagógiai valóság különböző típusú kérdésfelvetéseire való érzékeny, humánus – nem egy esetben sorsfordító – reagálásokat tartalmaznak. Talán nem is elég találó a reagálás kifejezés, hiszen Mihály Ottó tanulmányai mindig polemikus, kérdő-értelmező, a tényeket sajátos, szubjektív olvasatban tálaló munkák. A szubjektív hangnem azonban megenged más értelmezéseket is, a szerző pedig egyéni hangvételével gondolatainak hiteles tolmácsolójává válik. Alapüzenete az olvasónak (és nemcsak a „vájtfülűeknek”): láss, érts, vidd tovább a gondolatot, kísérletezz, légy alkotó pedagógus!

A kötet szerkesztői egy kissé az életmű fejlődéstörténetének főlvázolására is vállalkoztak. Ennek során – a szerző „öncenzúrázása” nélkül – a nevelésfilozófiai alapproblémák kerültek a válogatásba, azt a szempontot követve, hogy a tanulmányok gyakorlati irányultsága kimutatható legyen.

Az írások között találunk az 1970-es évekből származót, de többségükben 1985–1999 között készültek. A válogatott tanulmányok tehát nem kronologikus sorrendben kerültek a kötetbe, inkább egyfajta továbbgondolkodásra készítő logika alapján. A kötet végén az olvasó az eredeti tanulmányok megjelenésének bibliográfiai adatait is megtalálja, a szakirodalmi utasításokkal együtt.

Az első tanulmány, megadva az egész kötet alaphangját, napjaink pedagógiai közgondolkodásának lényeges elemeit veti fel, például: „Lehet-e pusztán racionalitás alapján ál-

lást foglalni a szocializációs és önmegvalósító pedagógia dilemmájában?”

A szerző és olvasó párbeszédét megkönnyítendő, felvetett kérdéseire alternatív válaszokat is ad, melyek mindegyike egyfajta logika szerint képvisel egy-egy utat. Nem kívánja, hogy az olvasó azonnal döntsön, inkább a kritikus gondolkodás elindítása a célja. Mai pedagógiánkat nem tartja egészen megfelelőnek az „igazi emberi minőség” kialakítására, hiszen a 21. század igényei valós hatékonyságot kívánnak, konstruktív gondolkodást igényelnek, az egyénre szabott megismételhetetlen, egyszeri univerzális megoldásokat sugalmazzák.

A kötetben található a nevelésfilozófia mint diszciplína alapkérdéseit érintő tanulmányok, mint például „A nevelés célelmélete mint nevelésfilozófiai probléma” című, amely a teleológiai szemlélet múltbéli és jelenkori finalitásait tárja fel.

A tanulmányok másik csoportja az integráció, komplexitás, innováció kérdéseivel foglalkozik. Az alternativitás és az iskola humanizálása sem esik ki a szerző látószögéből. A bemutatott iskolakísérletek – a szolnoki Varga Katalin Gimnázium kísérlete, az alternatív pedagógusképzés gondolata, az iskola humanizálása stb. – az iskolafejlesztésnek olyan útjait jelölik, amelyek a szabályos-szabálytalan egységére, egymasmellettiségére épülnek. A gondolatok interpretálása – bármely témáról van is szó – Mihály Ottó szuverenitását jelzi.

Tanulmányainak sava-borsát az adja, hogy mindig aktuális kérdésekkel foglalkozik: legyen szó a pedagógusképzés-továbbképzés dilemmájáról, a komprehenzív pedagógiáról vagy a NAT-dilemmákról.

Talán nem véletlen, hogy a záró tanulmány az esélyegyenlőséget teremtő iskola kérdésével foglalkozik.

Mihály Ottó szerint: „Ahhoz, hogy a »természet adta«, »társadalom adta« esélyegyenlőtlenségeket korigálni, enyhíteni, csökkenteni lehessen, a társadalomnak nem elég egyenlő feltételeket teremtenie (azonos kínálatot és helyzetet biztosítania), hanem a fel-növekvő generációknak mintegy »vissza kell adnia«, amit a társadalom a szülői nemzedékektől elvett (kölcsonvett)... Az esélyegyenlőség koncepciója ebben az értelemben nem más, mint az esélyek differenciált elosztásának koncepciója”.

MIHÁLY Ottó: *Az emberi minőség esélyei*. Okker Kiadó, Iskolaterjesztési Alapítvány, Bp, 1999.

Fáyné Dombi Alice

Elmélet a gyakorlatban

1995–96 során több irodalmi orgánumban, sőt napilap hasábjain „kritika-vita” zajlott, melynek tárgya a kritika műfaji meghatározhatósága, tétje pedig az irodalmi beszédmódok párbeszédképessége lett volna. Az akkori kérdések máig nyitottak. Recenzióink Angyalosi Gergely kötetét e kérdések mentén ajánlja olvasásra.

Az irodalomkritika mibenlétéről, az irodalomértelmezés többi lehetősége közötti helyéről nem szól egyértelmű teória.” (1) Poszler György fontos tanulmányának e központi tétele tömören jellemzi azt a diszkurzív helyzetet, amelyet alapvetően a kritika műfaji besorolhatóságáról, elsődleges feladatáról, célzott közönségéről s mindezek kapcsán nyelvezetének és módszertanának lehetséges („tudományos”, illetve „esszéisztikus”) jellegéről kialakított – a „kritika-vitában” oly markánsan felszínre hozott